

Детска градина „Максим Горки“

✉ гр. Кърджали – 6600, ул. “Джебелска” № 1, ☎ 0361/ 65339,
e-mail: nina_ivanova6666@abv.bg

УТВЪРЖДАВАМ:
ДИРЕКТОР: /Нина Иванова /

МЕХАНИЗЪМ

ЗА

ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО МЕЖДУ ДЕЦАТА В ДГ „МАКСИМ ГОРКИ“ ГР. КЪРДЖАЛИ

Разработен в съответствие с: Заповед № РД 09-5906/20.12.2017 г. на Министъра на образованието и науката
и утвърден със Заповед № 11/15.09.2025 г. на Директора на ДГ „Максим Горки“ – гр. Кърджали

I. Въведение и цели на настоящия документ

Настоящият документ е разработен на основата на създадения Механизъм за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищното и училищното образование. Той е изготвен от работна група към Министерството на образованието, младежта и науката с участието на Министерството на труда и социалната политика, Агенцията за социално подпомагане, Държавната агенция за закрила на детето, Националната мрежа за децата, Фондация „Асоциация Анимус“, Асоциация „Родители“, Сдружение „Дете и пространство“ и УНИЦЕФ България.

Целта на този документ е да очертае рамките на единен механизъм за превенция и интервенция при случаи на насилие и тормоз, като подпомогне детските градини в създаването на сигурна и подкрепяща образователна среда.

Основните цели включват:

- Създаване на позитивна култура и атмосфера в детската градина;
- Повишаване на осведомеността на всички участници в предучилищното образование;
- Изграждане на система за интервенция чрез разработване на правила и процедури за реагиране при прояви на насилие и тормоз;
- Осигуряване на подкрепа за пострадалите и всички въввлечени в подобни ситуации;
- Организиране на обучителни дейности в детската градина и изграждане на партньорство с родителите;
- Създаване на механизми за проследяване на ефективността на предприетите действия и за извършване на непрекъсната оценка на дейностите по превенция и интервенция.

Необходимостта от прилагане на общ механизъм за противодействие на насилието и тормоза произтича от разбирането, че устойчив напредък може да се постигне само чрез последователна и целенасочена политика, споделяна и прилагана от всички участници в образователния процес. Тази политика следва да включва мерки както за превенция, така и за намеса, с ясно разписани механизми и отговорности при възникване на ситуации на насилие и тормоз.

Документът е структуриран в две основни части. Първата част разглежда понятията „насилие“ и „тормоз“, разликите между тях, видовете поведение, които включват, както и признаците, по които могат да бъдат разпознати. Освен това са описани основните ресурси, които детската градина трябва да осигури, за да може ефективно да противодейства на насилието и тормоза.

II. Измерения на насилието между децата

Насилието между децата в детската градина обхваща широк спектър от прояви. То е сериозен социален проблем, който оставя дълготрайни последици върху психичното здраве и поведението както на децата, които са жертви, така и на тези, които го упражняват.

Насилие над дете представлява всяко действие на физическо, психическо или сексуално насилие, пренебрегване, търговска или друга експлоатация, което води до действителна или потенциална вреда за здравето, живота, развитието или достойнството на детето. Това може да се случва както в семейна, така и в образователна или социална среда.

Видове насилие:

- **Физическо насилие** – умишлено причиняване на телесна болка или страдание, дори и без видима телесна повреда.
- **Психическо насилие** – всякакви действия, които могат да увредят психичното здраве или развитие на детето, като подценяване, обиди, заплахи, отхвърляне, дискриминация или липса на подкрепа от страна на възрастен, отговорен за грижите му.
- **Сексуално насилие** – използване на дете за сексуално удовлетворение. Според СЗО това включва участие в сексуални действия, които детето не разбира, не може да приеме с информирано съгласие или които нарушават социалните и правни норми.
- **Пренебрегване** – липса на адекватна грижа от страна на родител, настойник или лице, отговорно за детето, включително в области като здраве, образование, емоционално развитие, хранене, дом и безопасност, при условие че лицето е в състояние да осигури тези грижи.

Тормоз между децата

Тормозът е специфична форма на насилие, която се характеризира с повтарящи се, умишлени действия, насочени към причиняване на вреда, унижение или изолация. Той е труден за разпознаване, често се случва скрито и изисква активна намеса за прекратяване.

Според проф. д-р Дан Олвеус, тормозът представлява повтарящи се негативни действия от един или повече участници, насочени към друго дете, с цел умишлено причиняване на физическа или емоционална болка чрез думи, действия или други средства.

Ключови характеристики на тормоза:

1. Умишленост – действията целят да наранят или унижат жертвата.
2. Неравнопоставеност – извършва се от позиция на сила или превъзходство.
3. Повтаряемост – не е единичен случай, а се случва многократно във времето

Форми на тормоз:

1. Физически тормоз:

- Удряне, блъскане, щипане, спъване, затваряне в помещение, разрушаване или отнемане на лични вещи.

2. Психически тормоз:

- Подигравки, подмятания, обиди, заплахи, изнудване, прякори, игнориране, изключване от групови дейности, разпространяване на слухове, унизителни погледи, следене или социална изолация.

Физическият тормоз често е по-лесно разпознаваем от възрастните, поради което мерките обикновено се насочват предимно към него. Въпреки това, психическият тормоз е също толкова вреден и изисква сериозно внимание.

3. Сексуален тормоз:

- Всяка форма на нежелано поведение със сексуален характер – думи, действия или намеци, които създават враждебна, унижителна или обидна среда. Това включва подигравки, сексуализирани прякори, коментари за външния вид, неподходящо докосване, бележки със сексуално съдържание и други подобни действия.

4. Кибернасилие и кибертормоз:

- Форми на насилие и тормоз, упражнявани чрез дигитални устройства – телефони, компютри, таблети и др. Включват изпращане или споделяне на обидни, заплашителни или унижителни съобщения, изображения, видеа или коментари, които накърняват достойнството на детето.

Значение на навременната намеса

Тормозът, независимо от формата, е деструктивно поведение с дълготрайни последствия. В повечето случаи, той не спира без външна намеса. Затова е изключително важно учителите и другите възрастни да разпознават ранните признаци и да реагират своевременно и адекватно.

Въпреки това, не всички случаи на тормоз изискват намеса от страна на специалисти – някои могат да бъдат овладени и с помощта на самите деца, при подходяща подкрепа и насърчаване. Във всички случаи е необходима внимателна преценка на конкретната ситуация и нейната сериозност.

Признаци, по които може да се разпознаят насилието и тормозът

Разпознаването на случаи на насилие и тормоз при децата в детската градина включва както физически, така и поведенчески признаци. Възрастните, работещи с деца, трябва да бъдат чувствителни към следните индикации:

- Различни по цвят и вид натъртвания, синини, чести червени петна (включително следи от пръсти), насинени очи, следи от ухапвания;
- Объркани, неясни или неправдоподобни обяснения за травмите, включително едностранни отговори;
- Изразено безпокойство или крайни поведенчески прояви – от агресивност до пасивност;
- Ниска самооценка – детето вярва, че е заслужило наказанието;
- Прекомерна отстъпчивост – липса на протест срещу действия спрямо него;
- Влошено здравословно състояние – главоболие, отпадналост, чести прилошавания;
- Чести отсъствия от детската градина без убедителна причина;
- Избягване на контакт с връстници, проява на самонараняване;
- Внезапни изблици на гняв или плач, които не съответстват на възрастта или обичайното поведение;
- Бягство, криене или зачестили опити за напускане на детската градина;
- Загуба на доверие, отказ от участие в дейности, промени в навиците.

Тормозът над деца се счита за форма на насилие и подлежи на мерки съгласно Закона за закрила на детето. Според чл. 7, ал. 1 и 2 от закона, всяко дете има право на закрила от насилие.

Всеки, който узнае за случай на насилие над дете, е длъжен да подаде сигнал до компетентните органи.

I. Мерки за предотвратяване и противодействие на тормоза и насилието в детската градина

1. Осъзнаване и оценка на проблема

1.1. Оценката на тормоза и насилието се организира от ръководството на детската градина със съдействието на Координационен съвет (КС) в началото и края на всяка учебна година. Целта е да се идентифицират проявите, участниците и местата, където най-често се случват тези действия.

1.2. Провеждат се целенасочени разговори с всички учители по групи.

1.3. Събраната информация се обобщава и обработва от КС в срок от 10 дни.

1.4. Резултатите от оценката се представят на педагогическия съвет за педагогическия персонал, а на Общо събрание – за непедagogическия персонал.

1.5. На базата на оценката, КС изготвя план за противодействие на тормоза и насилието, който се актуализира всяка година до края на месец октомври.

2. Дейности за предотвратяване на тормоза и насилието

На ниво група:

2.1. С цел създаване на отворена среда за разговор по темата:

- Учителите използват групова работа, дискусии, казуси и споделяне на личен опит, за да обяснят същността и видовете тормоз и насилие;
- Провеждат се дейности, свързани с ценности, социални роли, функциониране на институциите и др.;
- Родителите се насърчават да участват в тези занимания.

2.2. Учителите водят постоянни разговори с родителите – индивидуално и по групи – относно преживяванията на децата, проявите на тормоз и ролята на всяка страна в ситуацията.

2.3. Всяка група изработва свои общи правила на поведение, които се спазват от всички.

На ниво детска градина:

2.4. Със заповед на директора се създава Координационен съвет (КС) за справяне с тормоза и насилието, който планира, координира и проследява предприетите действия.

2.5. КС, съвместно с учителите, договаря механизъм с ясно разписани отговорности и процедури за предотвратяване и реакция при прояви на тормоз и насилие.

2.6. КС събира и обобщава предложенията на групите за правила на поведение и ценности, които се включват в политиката на детската градина.

2.7. Изготвеният механизъм става част от вътрешния правилник на ДГ. Всички промени се обсъждат и приемат на Педагогически съвет.

2.8. Учителите запознават родителската общност със Заповед № РД09-5906/20.12.2017 г. на Министъра на образованието и с настоящия механизъм.

2.9. Председателят на комисията по квалификация, съвместно с директора, планира обучения за повишаване на квалификацията на педагогическия екип в областта на превенцията и справянето с тормоз и насилие.

2.10. Провеждат се срещи за информиране по темата „Какво е насилие и тормоз и как да ги разпознаваме“:

- С родители – на родителски срещи и по време на приемното време на директора;
- С деца – по време на образователните ситуации в групата.

На ниво общност:

2.11. Учителите съдействат на КС за:

- Подобряване на комуникацията между ДГ и родителската общност;
- Идентифициране на родители, които могат да се включат в инициативи и дейности.

2.12. КС, съвместно с директора, изгражда партньорства с външни институции и специалисти:

- Дирекция „Социално подпомагане“ – отдел „Закрила на детето“;
- Местна комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни;
- МВР – Детска педагогическа стая.

I. Действия при установен тормоз и насилие в детската градина

Повечето ситуации, свързани с тормоз и насилие между децата, могат да бъдат овладени от учителите, а понякога и от самите деца. Всяка намеса изисква внимателна преценка на конкретната ситуация и нейната тежест. Важно е да се разграничават случаите, в които поведението е част от приятелска игра или обичайна социална динамика, от онези, в които действително има проява на тормоз или насилие.

Необходимо е да се наблюдава внимателно поведението не само на участващите, но и на децата, които присъстват като пасивни свидетели.

1. Прекратяване на ситуация на тормоз или насилие

Всеки учител или служител има задължението да се намеси незабавно при наблюдение на ситуация на тормоз или насилие:

- При физически тормоз – децата се разделят незабавно, за да се прекрати физическият контакт.
- Провежда се разговор с участниците за изясняване на случилото се и на причините за агресията.
- Ясно се заявява, че такова поведение е недопустимо, и се дефинира като насилие пред всички участници и свидетели.

2. Реакции спрямо детето, упражнило тормоз

2.1. При първа, по-лека проява:

Подход: Възстановяване на щетата
(прилага се от учителя)

- Учителят обяснява спокойно, че проблемът е в поведението, а не в личността на детето.
- Провежда се разговор, при който детето само предлага начин за поправяне на поведението си. Решението трябва да бъде прието и от детето-жертва.
- Разговорът се провежда насаме, без присъствието на потърпевшия.
- Учителят проследява поведението на детето в последващ период и предоставя обратна връзка.
- При нужда се търси съдействие от колеги и/или педагогически съветник.

2.2. При повтарящи се прояви:

- Подходът „възстановяване на щетата“ остава водещ.
- Учителят уведомява Координационния съвет (КС) и се съставя **протокол за тормоз**.
- Родителите се информират за случилото се и за предприетите мерки.
- Срещата с родителите се провежда в дух на партньорство, с възможност за изслушване и договаряне на общи действия.
- Подчертава се, че негативното отношение към другото дете от страна на родителите само задълбочава проблема.
- Учителят може да насочи родителите за консултация с психолог.

2.3. При сериозен тормоз или екстремни ситуации:

- Уведомяват се съответните институции:
 - Дирекция „Социално подпомагане“ – отдел „Закрила на детето“ (ОЗД)
 - Държавна агенция за закрила на детето (ДАЗД)
 - Министерство на вътрешните работи (МВР)
- Учителят или друг служител, станал свидетел, търси незабавна помощ, ако не може да се справи сам.
- След прекратяване на физическия контакт, свидетелят уведомява директора и вписва случая в **регистъра на инциденти**.
- Директорът свиква КС и уведомява съответните институции: ОЗД, инспектор от Детска педагогическа стая, МКБППМН, РУО и полиция.
- КС обсъжда случая, съставя **протокол**, информира родителите на всички замесени деца и ги насочва към институциите по силата на координационния механизъм.

3. Реакции спрямо детето, което е жертва на тормоз

- Работата с децата-жертви е насочена към формиране на умения за справяне и защита.
- Учителят разговаря с детето възможно най-скоро – в деня на инцидента или при първа възможност.
- Осигурява се **дискретност и доверие** – обяснява се на детето кои възрастни ще бъдат информирани.
- Учителят наблюдава детето в следващите дни, за да оцени психо-емоционалното му състояние, като при нужда провежда допълнителни разговори.

4. Реакции спрямо свидетелите (наблюдатели)

- Учителят поощрява децата, които са се намесили в защита на жертвата.
- Подчертава се важността на действията като търсене на помощ и съобщаване за инцидент.
- Насърчава се култура на нетърпимост към насилието и активна подкрепа към пострадалите.

I. СИСТЕМА ЗА НАСОЧВАНЕ КЪМ ДРУГИ СЛУЖБИ

1. Регистриране на ситуации на тормоз и насилие

- В детската градина се създава **единен регистър** за документиране на всички установени случаи на тормоз и/или насилие.
- Всяка ситуация се вписва **от учителя или служителя**, който е бил свидетел на случилото се, с цел проследяване на случая и предприемане на подходяща интервенция.
- Регистърът съдържа следната информация:
 - кратко описание на инцидента;
 - дата и място на случилото се;
 - участници (без да се нарушава личната им неприкосновеност);
 - предприетите към момента действия.
- Документът се съхранява на **общодостъпно за педагогическия персонал място** – напр. в методичния кабинет.
- Учителите следят вписаните случаи, провеждат последващи разговори и предприемат необходимите действия съвместно с родителите, другите колеги и педагогическия съветник (ако има такъв в структурата на ДГ).

2. Включване на родителите

- **Уведомяването на родителите** за всеки конкретен случай е задължително, заедно с информация за предприетите действия.
- При разговор с родителите:
 - Акцентът се поставя върху **подкрепящия и партньорски подход**, а не върху обвинения.
 - Родителите се насърчават да **разгледат ситуацията от гледната точка на всички замесени**, без да отправят критики или обиди към другото дете.
 - Подчертава се, че **негативната реакция към чуждото дете може да влоши конфликта** и да доведе до ескалация.
- В хода на разговора се правят **конкретни договорки** – кой какво може да предприеме, какво се очаква и в какви срокове.

3. Насочване към други служби

- Когато поведението на дете включва **силно изразена агресия, липса на самоконтрол**, или склонност да решава конфликтите с насилие, следва да се търси съдействие от съответните институции.
- Първата стъпка е **уведомяване на директора на детската градина**, който е длъжен да сигнализира:
 - **Отдел „Закрила на детето“ (ОЗД)** към ДСП по местоживееене;
 - **Местната комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни (МКБППМН)**;
 - **Местното районно управление на МВР**;
 - **Всички членове на мултидисциплинарния екип** съгласно координационния механизъм.
- При необходимост се потърсва съдействие от **социални работници** от ОЗД, които могат:
 - да направят **оценка на средата, в която живее детето**;
 - да оценят **родителския капацитет**;
 - да предприемат мерки за подкрепа на детето и семейството.

Съставили:

Председател:

Ирена Христова – старши учител

Членове:

1. Кристина Димитрова – старши учител
2. Радостина Белева – педагог
3. Теодора Госпова – родител